



www.analyticamk.org //////////////

analytica 
thinking laboratory...

СПРАВУВАЊЕ СО ТОРТУРА ВО МАКЕДОНИЈА – ДАЛИ ПОТФРЛИВМЕ?

МАЈ 2015

commentary

ОНА 15 МАЈ Комитетот против тортур како експертско тело на Организацијата на Обединетите Нации, ги објави **заклучните согледувања** во однос на **третиот периодичен извештај**¹ за Македонија. Се работи за документ кој ја оценува примената на одредбите од Конвенцијата против тортурата и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување, а заклучните согледувања доаѓаат по **состаноките** со македонската делегација во првата половина на мај која имаше можност да го презентира напредокот во спроведувањето на Конвенцијата како и идните планови за справување со недостатоците.

Почетна точка за анализа на извештајот е очигледниот недостаток на транспарентност од страна на надлежните институции. Иако од страна на Комитетот е побарано од државата да го дистрибуира извештајот и заклучните согледувања широко и на сите соодветни јазици, преку официјални веб страни, медиумите и невладините организации, за жал ваквите информации тешко дека може да се најдат на интернет страната на Владата или на било кое од министерствата чии претставници беа дел од делегацијата која расправаше за клучните наоди во Женева. Па дури и медиумите потфрлија и не успеаја да обезбедат основни информации во од-

нос на извештајот. Кога веќе се зборува за транспарентноста, државата исто така доби критики дека не обезбедила податоци за истраги, судења и пресуди за случаи на тортурата и сурово постапување кои биле побарани од страна на Комитетот. Ваквиот пристап на властите кој вклучува необезбедување дури и на основните статистички податоци е во најмала рака несериозен. Колку за потсетување, станува збор за највисокото тело на Обединетите нации кое се грижи за спроведување на Конвенцијата против тортурата чии потписнички се 158 држави и сите тие ги прифатиле обврските кои ги наметнува Конвенцијата. Државните институции во Македонија честопати се мета на критики и од страна на невладиниот сектор за (не) транспарентноста и потешкотиите со кои се соочуваат кога бараат да дојдат до потребните информации користејќи го правото и законот за пристап до информации од јавен карактер.

Што се однесува до содржината на самиот документ, истиот содржи загрижувачки наоди за состојбата на човековите права во Македонија и превенцијата од тортурата. Почнувајќи од скандалот „Прислушување“ и содржината на објавените снимки, преку состојбата во затворите, независноста на судството, насилството врз Роми, ЛГБТ, жени, односот кон нерегуларните мигранти, полициската бруталност, па сè до правни и институционални недостатоци како што се толкувањето на Законот за амнестија и дефиницијата на

тортурата – покрај острите критики Комитетот дава и конкретни препораки за надминување на недостатоците. Особено се загрижувачки забелешките за неказнивоста за акти на тортурата и малтретирање, пред се неказнивоста на оние кои треба да го спроведуваат законот. Дури е наведен и случај на затвореник кој го изгубил бубрегот откако бил претепан од страна на вработен во затворот. Сето ова ја поткопува правната сигурност на граѓаните, довербата во институциите, а особено довербата и сигурноста во оние кои треба да ги заштитуваат. Надзорните механизми на полицијата биле мета на критика на домашната јавност и меѓународните организации долги години наназад, а дел од објавените „бомби“ на опозицијата во вид на телефонски разговори меѓу официјални лица предизвикаа и протести на граѓани пред владата, поттикнати од начинот на кој Министерството за внатрешни работи се справуваше со убиството на студент од страна на припадник на специјалната единица „Алфи“.

Во Македонија, надлежно тело за превенција од тортурата е Народниот правобранител кој со ратификацијата на Факултативниот протокол на Конвенцијата против тортурата и друг вид на сурово, нечовечно и понижувачко постапување и казнување беше назначен за Национален превентивен механизам кој особено се грижи за правата на лицата лишени од слобода. Уставната и законска поставеност на оваа независна надзорна институ-

¹ Државите имаат обврска да поднесуваат редовни извештаи за спроведување на Конвенцијата на секои четири години. Последниот извештај поднесен од страна на Р. Македонија е од 2013 год.

ција, како и одредбите кои произлегуваат од Конвенцијата и Протоколот, му даваат широк опсег на надлежности меѓу кои и пристап до службени простории и документи во секое време. Сепак, Комитетот против тортура забележува дека Народниот правобранител не бил во можност да изврши ненајавени посети на некои места со лица кои се лишени од слобода, а надлежните органи не ги применуваат неговите препораки. На ова се надоврзува изјавата на Народниот правобранител од 21 мај дека не може да ги добие бараните податоци од Министерството за внатрешни работи и Јавното обвинителство во однос на двете постапки за нелегално прислушување кои ги има отпочнато. Само два дена претходно Правобранителот се пожали дека бил спречен да влезе во затворот „Шутка“ и да го испита постапувањето со притворениците. Законски, нема никаква основа да се спречи пристап на Народниот правобранител до информации или простории, и ваквиот третман од страна на извршната власт е спротивен на законот. Освен тоа, Комитетот ја става независноста на Народниот правобранител под знак прашалник, осврнувајќи се на критиките дека е „делумно независен“

и дека не работи во целост во согласност со [Париските принципи](#).² Во моментот, во тек се законски измени кои првично требаше да ја подобрат позицијата и ефикасноста на Народниот правобранител, но самиот тој во годишниот извештај изрази бројни забелешки и се пожали дека предложените измени не ги адресираат прашањата кои се предуслов за исполнување на Париските принципи.

Состојбата со човековите права во Македонија е од особен интерес за ООН, особено по објавувањето на скандалот со масовно прислушување. Кон крајот на мај помошникот на Генералниот секретар на ООН, г-н Иван Симонович ја посети земјата, придружен од колеги од Секретаријатот за политички прашања. Всушност, последната вакава посета на Македонија од официјално лице на ООН за човекови права од висок ранг била во 1999 год., а практиката покажала дека ваквиот интерес обично доаѓа по сомнежи за сериозни прекршувања на човековите права. По посетата, г-н Симонович изрази „длабока

² Париските принципи претставуваат принципите за статусот на националните институции за промоција и заштита на човековите права, усвоени се од страна на Генералното Собрание на ООН со резолуцијата 48/134 од 20 декември 1993 год.

загриженост за сериозните предизвици за владеењето на правото и стеснувањето на демократскиот простор во земјата“, а како области каде се потребни значителни подобрувања ги наведе независноста на судството, слободата на медиумите и партиското влијание врз државните институции.

Се чини дека македонските граѓани не се целосно заштитени од акти на сурово постапување и малтретирање, а механизмите за превенција или истрага на вакви случаи не се сосема функционални во практиката. Македонија е и една од ретките земји против кои Европскиот суд за човекови права има донесена пресуда за тортура спрема сомнително лице (германскиот државјанин Калед Ел-Масри) од страна на припадници на службите за контраразузнавање. Последните збиднувања на политичката сцена уште еднаш ги истакнаа системските недостатоци и недоследности во спроведувањето на законите. Несомнено, еден од главните приоритети во периодот кој следи е ревидирање и реформирање на посочените нерегуларности и враќање на процесните гаранции за заштита на човековите права и слободи.□



□ Напишала: Магдалена Лембовска / mlebovska@analyticamk.org
Истражувач за безбедносни прашања
Аналитика Тинк Тенк
www.analyticamk.org / info@analyticamk.org